

DEÁK CSILLAG

Csendélettől a csendig

Nézem a pálinkás üveget, poharakat az asztalon, a fóliába csomagolt karalábét, a csirke-szárnyat. De hogy kerül a fegyver a konyhaasztalra (ak47, 2004)? Hogyan kerülünk innen a sivár gyárépületek közelébe, a kihalt utcarészletekhez és akár Manhattan felhőkarcolói elé? Szabó Ábel tudja a választ, a képeiről van szó, mindegyik az övé. Tizennégy éve fest, gyerek-idő, de a képei felnőttek. Csendéletfestéssel kezdte művészi munkásságát. Utolsó kiállításának címe: a *Csend*. Csend élet nélkül? Első látásra akár ezt is gondolhatnánk.

Szabó Ábel az ipartelepek (*Telephely* III., 2011), a külvárosi látképek, a nagyvárosi felhőkarcolók, felül- és aluljárók világát festi meg vásznain, többnyire emberi alakok nélkül. A pusztulás, rozsdásodás, omlás, repedés, graffiti, vakolathiany, torzulás, kopás, bontás képein egy időpillanatot látunk, eldönthetetlen, hogy mi fog történni. Lehet, hogy semmi. Marad minden a régiben. Illetve nem marad, tovább kopik, vagy esetleg bontják. A befejezetlenség uralja ezt a világot. Szabó Ábel korrajza nem foglal állást a jelenrel kapcsolatban, ám azzal, hogy a művészet eszközeivel formálja meg a látványt, alakít rajta, kiegészíti, elhagy belőle, a környezetet mégis fotó-naturalisztikusan jeleníti meg. Nem képeslapot látunk, emlékművet hoz létre, emlékezik a jelenre. Eltávolítja magától, miközben a környezeti világ képét nagyon is közel hozza.

Műemlékké válik a jelen, és azonnal múlttá is, ott az elavulás, az amortizáció. Aprólékosan kidolgozza, a hajszálrepedések, törések is látszanak (*Rom*, No.2, 2014). Ez közvetve utal az emberre is, ilyen környezetben az ember is elavul, amortizálódik, lemarad valamiről, a megújulásról, elhal a jövő. A környezetbe állított emberek ellenére sem érezzük, hogy egy másik világba kerültünk vagy másik világban volnánk. Ez az otthontalanság érzetét adja, és egyfajta vonzalmat is a rideg, személytelen felhőkarcolók iránt. Mert mégis az emberi nagyságot mutatják, hogy mire képes az ember, a tudomány, az építészet New Yorkban (*Október*, 2012), *Dubai*-ban. Ellentmondás ez, amit Szabó Ábel sem old fel, de nem is feladata. Ezek emberi csapdák, ilyen világban élünk. Csend uralkodik a képeken, mintha dugót tettek volna a fülünkbe, ugyanakkor érezzük, szinte halljuk, hogy valahol ott dörömböl az élet, miközben az

* Szabó Ábel festőművész 1974-ben született Kolozsvárott. Középfokú tanulmányait a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában végezte, a Magyar Képzőművészeti Egyetemen Pásztor Gábor, Eszik Alajos voltak a mesterei. 1998-ban végzett grafika szakon, majd az ezredfordulót követően talált rá realiztikus ábrázolásmódjára. „A realista festészet számomra a világ elhanyagolt dolgainak újbóli megismerését jelenti” – vallja Szabó Ábel jellegzetes stílusáról. A Sensaria csoport tagjaként immár tíz éve állandó kiállítója a Vásárhelyi Őszi Tárlatoknak és a hódmezővásárhelyi festőszimpóziumnak is rendszeres résztvevője. Munkásságát 1998-ban Kondor Béla-díjjal, majd Derkovits Gyula-ösztöndíjjal ismerték el; a Vásárhelyi Őszi Tárlatokon 2007-ben és 2013-ban Galyasi Miklós nívódíjjal, 2011-ben Endre Béla mesterdíjjal tüntették ki, 2014-ben a 61. Vásárhelyi Őszi Tárlat zsűrije egyhangú döntéssel ítélte meg részére a kiállítás fődíját, a Tornyai-plakettet.

utcán egy ember se jár, autók képe, zaja se veri fel a várost. Ez a kettős érzés, a felszín mögött megbúvó feszültség is adja a művek magával ragadó erejét (*Baross tér*, 2007).

Mintha ledobták volna a neutronbombát és nem maradt élőlény, természet, csak ember alkotta tárgyak, épületek. Valami félbeszakadt, mintha az idő dimenziója kapcsolódott volna ki, de mégis van egy tanú, és ezek mi vagyunk, akik nézik és látják is a képet (*Ideális táj*, 2010). Mégse tudjuk, mennyire vagyunk részesei a látványnak. Raszter világ, kiosztva, beosztva. Nincs menekülés, fal után fal jön. Korlátok, pontosak, kimértek. Az ember megkísértése, Bergman és Passolini világa elevenedik meg. A valós világ és az ezen túli világ kapcsolatát ragadja meg Szabó Ábel. A kettősséget, hogy sem itt, sem ott nem vagyunk otthon, vérfa-gyaszító türelemmel és pontossággal ábrázolja. Az idegenszerűség, az idegenszívűség fogalmát itt megtanulhatjuk. A látszatot. Valami megmagyarázhatatlan. Color Twilight. *Az ember által ismerteken túl létezik egy ötödik dimenzió is. Egy dimenzió, amely hatalmas, mint a világ-úr és időtlen, mint az örökkévalóság. Középen fekszik, a fény és árnyék, a tudomány és babona, az ember félelmeinek verme és tudásának sziklája között. Ez a képzelet dimenziója. Egy terület, melyet Szürkületi Zónának nevezünk* (Twilight Zone, <http://lfg.hu/14766/ismerteto/twilight-zone/>).

Mintha rémálom gyötörné a nézőt (*Drogos tanya*, 2014), hová is született, itt élt, vagy inkább itt halt meg? És szellemutas lett. Hol vagyunk már Szerb Antal *Utas és holdvilág* című opusától? Időutazáson veszünk részt. Hol van itt már a József Attila-i mérnöki tudata és szemlélete (*az adott világ/ varázsainak mérnöke*),/ *tudatos jövőbe lát/s megszerkeszti magában, mint ti/ majd kint, a harmóniát.*?) A város peremén sorai visszhangoznak Szabó Ábel képein, csörömpölnek a tárgyak, a csövek, a huzalok. A szürke megszámlálhatatlan árnyalatát látjuk, és mégsem csak füstös tájat, felszáll a füst, és a köd is, becsillannak az ablakok, a fényt nem lehet kizárni.

A csendélet, a tájkép Szabó Ábelnél is festészeti kihívás. Nem léteünk időn kívül, bár-hogy is szeretnénk. A bordás medúza sok-sok egyedi kis élőlény összekapcsolódásából épül fel. Szabó Ábel képi világa is sok-sok tárgyból alkot hálózatot, szorosan kapcsolódnak egymáshoz. A kapcsolódás maga az idegrendszer (*Vasgyár II.*, 2015). A tárgyak így válnak élő-lénné, a holt tárgyak nem holtak. Elevenek. Képei rendre a tükörnek felelnek meg, mert a fény különböző változatait, formáit látjuk, ezek öntükrözések, a kép saját magára reflektál, a kép belső részlete válik láthatóvá a kép egy másik részletén. Képei városi portrék és tájképek egyszerre. A tárgyak helyettesítik az emberi testet. Testfestő, csak a test egy épület (*Kelenföldi pályaudvar*, 2004), egy bála.

Tarkovszkij a *Stalkert* tekintette legjobb filmjének, mert nincs benne semmi fölösleges. Szabó Ábel képein sem láthatók felesleges részletek, minden a helyén van. A tárgyak a képein metaforák lesznek, elvesztik konkrétságukat. Ha csak azt látjuk bennük, amik, akkor tévedünk. Itt nem a valóságról van szó. Hanem az emberről. Önmagunkról, miként is látjuk önmagunkat, vágyainkat. Lelkünk sötét bugyrait térképezi fel a művész. Sarokban a piszok, oda nem szívesen nézünk, vagy oda lapátoljuk a szemetet, amit összesöprünk néha. *Az idő lassan elszivárog,/ nem lógok a mesék tején,/ hörpintek valódi világot,/ habzó éggel a tetején.* – írta József Attila (*Ars poetica*). Szabó Ábelnél nem szivárog semmi, időtlenné válik. A való világ is megszűnik, miközben azt látjuk, hogy ez a való. Paradoxon. Az igazat mondd, ne csak a valódit.

Szabó Ábel nem romantikus festő, de festészetének számos romantikus vonása van. Régen a várromok, a táj egy-egy részletének aprólékos megfestésével igyekeztek a külső világot szemünk elé tárni, addig ma Szabó Ábel megfesti a kelenföldi, a ferencvárosi pályaudvart, ami már nem olyan, mint József Attila korában. *A teherpályaudvaron/ úgy lapultam a fa tövéhez,/ mint egy darab csönd; szürke gyom/ ért számhoz, nyers, különös-édes./* (József Attila: *Eszmélet*). Érezni a festményekből áradó erőt, világosságot, fényt, mert Szabó Ábel a fény festője is. Nincs olyan műve, ahol a fény ne kapna fő- vagy fontos szerepet. A málló fal szürkéjébe belehasít a fehér szín, amely már alig látható. A réz-, acélbálák görgetegéből is a fény az, ami szemünkbe tűnik. Szabó Ábelnél a valóság lesz fikcióvá, nem a fantáziából teremti meg a nagyvárosi miliőt, hanem fordítva. Az urbanizáció tömegvárosai, épületei (*Gyár*, 2007) az ember fölé nőnek, itt már alig találunk otthonra, otthonosságra. Még akkor sem, ha épp egy stadion mellett vagyunk (*MTK Stadion*, 2011), ott falazunk. Ezekről a képekről az elmúlás iszonyata az, ami szembetűnik, hogy valami egyszer elmúlik, hacsak már el nem múlt. Múlt időben élünk. Az utak, a pályák ugyanakkor valaminek a működését is mutatják. Valami él, mozog, lüktet. Emberek lakják, de tudjuk, hogy ezek az irodaházak munkaidő után üressé válnak.

Néhány munkájában mégis megjelenik a természet. A *Bála*, mint egy hatalmassá nőtt hólabda uralja a képet, fölénk nőtt. A gépesített természet gurul felénk, zárja el a kilátást, szinte szögesdrót tekercsnek hat, távolban fekete sziluettek. Szénrajz. A szén az élővilág számára nélkülözhetetlen. Nem hallani a gépek zaját, csak valahol az agyunk mélyén. Betakarítás, volt. Csend, van. Élet, lehet. Igazi csendélet. Nature morte. Halott természet. A hely illatát mindenki érzi, ott van az orrunkban, az agyunkban. Szénanáthát mégse kapunk. Szabó Ábel kicsomagolja a tárgyakat, mintha játszani készülné, a karácsonyi játék, összerakós, kirakós. Súlyos formákkal, színekkel. Raktárosi kiképzést kaphatunk, hogyan lehet a formákat egymásra rakni. (*Bálák*). Egyik nyomja a másikat, mindegyik determinált. Standardizált világ. Gyűjtünk és elhagyunk valamit. Ám a hely őrzi, megőrzi a tárgyakat, az épületeket. De már nincs ott az ember. Csak időnként, csak nagy néha. Profitot termelnek, embereket használnak el. A még nagyobb profit érdekében használható épületet is lebontanak (*Irodaház rom*, 2014).

A tárgyak nem mozdulnak, a mozdulatlanság apoteózisát látjuk. A hideg csendet. Mit kezdünk önmagunkkal e tárgyak világában, nélkülük vagy velük? Szabó Ábel extrém utazásra hívja a nézőjét. Karon fogja, vagy csak kíséri, hol mögöttünk van, hol előttünk. Helyszínein született meg a modern ember, az ipari társadalom embere. Ez az öröksége, herdálja, mert teheti, illetve nem tehet mást, herdálni kénytelen. Madáchoz idézzük? A Londoni színt? Tamási Áron *Ábel a rengetegben* című könyve, mint a természet, mint az ember találékonysága, fürgesége, valahol elveszik. Az ipari táj is rengeteg. Rengeteg a tárgy, a cső, a huzal, a rámpa, a fal.

Szabó Ábel realista, közvetlen és tárgyilagos, nem játszik szembekötődést, nem titkol semmit, ha csak azt nem, mi végre itt minden? Mintha egy csendéletet látnánk a németalföldi festőktől. Csak nem ollós rákokat, nyulakat, őzeket látunk, hanem abroncsokat, huzalkötegeket, traverzeket, darukat, épületeket. Ikonokat is alkot, nem emberi ikonokat, hanem a tárgyak ikonját. Ezzel is az időtlenséget és az örökkévalót fejezi ki. A tökéletességet keresi, kutatja, és szemünk elé tárja a tökéletesség embertelenségét, hidegségét is.

Egy vödör víz, 2010. Egy csepp a tengerben. De benne van az egész óceán.